

Ljubomora: uzroci i mogući lek

Emma Goldman

1912.

Duševne patnje i bol ne može izbeći niko ko ima osvešćen unutrašnji život. Tuga, a često i očaj, zbog takozvanog večnog uklapanja stvari, su najuporniji saputnici naših života. Oni nas ne pogađaju dolazeći spolja, kroz zla dela izuzetno zlih ljudi. Uslovljeni su samim našim bićem, a povezani su hiljadama nežnih i grubih niti sa našim postojanjem.

Neophodno je da shvatimo ovu činjenicu, jer ljudi koji uvek misle da je za njihovu nesreću kriva poročnost drugih ljudi, nikada ne mogu da prevaziđu sitnu mržnju i zlobu koja neprestano krivi, osuđuje i proganja druge zbog nečeg što je isto toliko neizbežan deo i njih samih. Takvi ljudi neće moći da se uzdignu do uzvišenih visina pravih humanista za koje su dobro i zlo, moralnost i nemoralnost, samo ograničeni termini za unutrašnju igru ljudskih emocija u moru ljudskih života.

Ničea, filozofa "koji je iznad dobra i zla", sada osuđuju kao podstrekača nacionalnih mržnji i uništenja, ali ga samo loši čitaoci i loši studenti tako interpretiraju. Iznad dobra i zla znači iznad osude, iznad donošenja presude, iznad ubijanja, itd. Iznad dobra i zla nam otvara vidike u čijoj pozadini su lično samopouzdanje kombinovano sa razumevanjem drugih koji nisu kao mi, koji su različiti.

Kada ovo kažem, imam na umu nespretnu pokušaje demokratije da reguliše složenost ljudskog karaktera pomoću prividne jednakosti. Vizija izražena u "iznad dobra i zla" ukazuje na pravo na sebe, na svoju ličnost. Takve mogućnosti ne isključuju bol koji je iznad haosa života, ali one isključuju puritansku pravednost koja se krije u osuđivanju svih drugih izuzev sebe samog.

Očigledno je da jedan pravi radikal – a ima, znate, i onih koji su samo delimično takvi – mora da primeni ova istinski ljudska shvatanja na seks i ljubavne odnose. Seksualne emocije i ljubav spadaju u najintimnije, najintenzivnije i najosetljivije izraze našeg bića. A oni su tako duboko povezani sa individualnim fizičkim i psihičkim osobinama da daju pečat nezavisnosti svakom ljubavnom odnosu, čineći ga različitim od bilo kog drugog. Drugim rečima, svaki ljubavni odnos treba, već po samoj svojoj prirodi, da ostane apsolutno privatna stvar. Ni država, ni crkva, ni moral, pa ni ljudi ne treba da se mešaju.

Na žalost, to nije slučaj. Najintimniji odnos podleže propisima, zakonima i zastrašivanju, a ti spoljni faktori su apsolutno strani ljubavi i kao takvi dovode do večnih kontradikcija i sukoba ljubavi i zakona.

Rezultat takve situacije je da je naš život utonuo u korupciju i degradaciju. "Čista ljubav", koju pesnici toliko veličaju, sa svim nesuglasicama koje nastaju u braku, pri razvodu i otuđenju, danas je zaista retka stvar. Kada novac, društveni status i položaj u društvu, postaju kriterijum za ljubav, prostitucija postaje neizbežna, čak i onda kada je prekrivena plaštom legitimiteta i moralnosti.

Najčešće zlo naših iskasapljenih ljubavnih života je ljubomora, često opisana kao "zelenooko čudovište" koje laže, vara, izdaje i ubija. Popularno je smatrati da je ljubomora nešto sa čim se rađamo i da zato ne može nikad biti izbrisana iz ljudskog srca. Ta ideja je zgodan izgovor za one kojima nedostaje sposobnost i spremnost da se udube u uzroke i posledice.

Duševna patnja zbog izgubljene ljubavi, zbog prekinute niti ljubavnog kontinuiteta je nešto što je stvarno svojstveno samom našem biću. Emocionalna tuga je inspirisala mnoge uzvišene stihove, mnogo dubokog razmišljanja i poetske egzaltiranosti jednog Bajrona, Šelija, Hajnea i njima sličnih. Ali da li će ikad iko uporediti njihovu tugu sa onim što se obično naziva ljubomora? Ta dva osećanja imaju isto toliko zajedničkog koliko mudrost i glupost; kao otmenost i prostota; kao dostojanstvo i brutalna prinuda. Ljubomora je potpuno suprotna razumevanju, saosećanju i velikodušnosti. Ljubomora nikad nije doprinela ljudskom karakteru, nikad ne čini osobu velikom

i dobrom. Ona čini da osoba u svom besu postane slepa, u svojim sumnjama sitna, a u svojoj zavisti oštra.

Ljubomora, čije crte možemo videti u bračnim tragedijama i komedijama, bez izuzetka je jednostran i netrpeljiv tužilac, ubeđen u svoju pravednost i u zlo, okrutnost i krivicu žrtve. Ljubomora se ni ne trudi da razume. Jedina želja ljubomore je da kazni i to da kazni što je moguće strože. Ovaj stav je sastavni deo kodeksa časti koji postoji i pri dvobojima ili u nepisanom zakonu, kodeksa koji predviđa da se krivica za zavođenje žene može iskupiti samo smrću zavodnika. Čak i kada zavođenja nije ni bilo, tamo gde su se oba partnera dobrovoljno prepustila svojim unutrašnjim željama, čast se vraća samo ukoliko se krv prolije, bilo da je to krv muškarca ili žene.

Ljubomora je opsednutost osećanjem posedovanja i osvete. Ona je sasvim u skladu sa svim drugim kaznenim odredbama iz zakonika koji se još uvek drže varvarskih ideja da prekršaj, koji je često rezultat društvene nepravde, mora da bude adekvatno kažnjen ili osvećen.

Jake argumente protiv ljubomore daju radovi istoričara Morgana, Reklusa i drugih koji govore o polnim odnosima u primitivnim zajednicama. Svako ko je iole upoznat sa tim radovima, zna da je monogamija mnogo kasniji oblik odnosa među polovima i da je nastao kao rezultat vezivanja žene za kuću i vlasništva nad ženama, i da je to stvorilo seksualni monopol i nezbežni osećaj ljubomore.

U prošlosti, kada su muškarci i žene opštili slobodno, bez mešanja zakona i morala, nije moglo biti ljubomore, jer se ona oslanja na pretpostavku da određeni muškarac ima ekskluzivni seksualni monopol nad određenom ženom i obrnuto. Onog trenutka kad se neko usudi da prekrši to sveto pravilo, pojavi se ljubomora. Pod takvim okolnostima suludo je reći da je ljubomora nešto savršeno prirodno, u stvari, ona je veštački rezultat veštačkog uzroka i ništa više.

Nažalost, nisu samo konzervativni brakovi oni koji su zasićeni pojmovima seksualnog monopola; čak i takozvane slobodne zajednice su žrtve istog načina razmišljanja. Ovo može dati povoda pretpostavci da je ljubomora urođena osobina. Treba, međutim, imati u vidu da je seksualni monopol, kao sveto pravo i osnova za čistotu porodice i doma, ostavljan u amanet iz generacije u generaciju. I kao što su crkva i država prihvatile seksualni monopol kao legitimno sredstvo za zaštitu braka, tako su obe institucije opravdale ljubomoru kao oružje kojim će štititi prava vlasništva.

Tačno je da su mnogi ljudi prevazišli legalitet seksualnog monopola, ali se nisu oslobodili tradicija i navika koje iz toga proizilaze. Shodno tome, onog trenutka kada se njihov posed dovede u pitanje, oni postaju isto toliko zaslepljeni "zelenookim čudovištem", kao i njihove konzervativne komšije.

Muškarac ili žena, dovoljno oslobođeni i velikodušni da se ne mešaju ili ne prave scene zbog toga što neke druge osobe privlače njihovog voljenog partnera, sigurno će biti prezreni i ismejani od strane svojih radikalnih prijatelja. Njega će nazvati degenerikom ili kukavicom i često će mu se imputirati neka sitna materijalna korist. U svakom slučaju, takvi muškarci i žene će biti objekti vulgarnih ogovaranja ili prljavih viceva samo zbog toga što svojoj supruzi, mužu ili ljubavniku/ci ne prave ljubomorne scene ili besno prete da će ubiti prestupnika, već im daju pravo da raspoložu vlastitim telom i svojim emocijama.

Postoje i drugi uzroci za ljubomoru: uobraženost muškarca i zavist žene. Kada je seks u pitanju, muškarac je hohštapler, hvalisavac, koji se uvek hvali svojim osvajanjima i uspehom kod žena. On insistira da igra ulogu osvajača, jer mu je rečeno da žene vole da budu osvajane, da one vole da budu zavedene. Pošto se oseća kao jedini petao u kokošinjcu, ili kao bik koji mora da ukrsti robove sa drugim bikom da bi osvojio kravu, on se, u svojoj uobraženosti i aroganciji, oseća smrtno

pogođenim onog trenutka kada se na sceni pojavi suparnik – sceni na kojoj čak i prefinjeni muškarci smatraju da ženina seksualna ljubav može da pripada samo jednom gospodaru.

Drugim rečima, u devedeset devet odsto slučajeva, preduslov za ljubomoru je ugroženi seksualni monopol, udružen sa izbeumljenom muškom taštinom.

Strah za svoju egzistenciju je ono što neizbežno izaziva ljubomoru kod žene – strah za sopstveni materijalni položaj i egzistenciju svoje dece – kao i sitna zavist, jer druga žena stiče naklonost onog muškarca koji je izdržava. Ako hoćemo da budemo pravedni prema ženi, treba reći da je njen jedini ulog u trgovini vekovima bio njena fizička privlačnost, i da zbog toga ona mora zavideti drugoj ženi na šarmu i vrednostima kojima ova ugrožava njen dragoceni posed.

Groteskna strana celog problema je da muškarci i žene često postaju veoma ljubomorni zbog onih do kojih im zapravo nije ni stalo. Iz toga sledi da nije u pitanju njihova povređena ljubav, već njihova povređena sujeta i zavist koje se bune protiv “strašne povrede” koja im je naneta. Najverovatnije je da žena nikad nije ni volela čoveka u koga sada sumnja i koga uhodi. Najverovatnije je da ona nikad nije ni učinila neki napor da zadrži njegovu ljubav. Ali onog trenutka kada se konkurencija pojavi, ona počinje da vrednuje svoj seksualni posed i smatra da su, u cilju odbrane, sva sredstva dozvoljena – koliko god ona bila opaka ili prezrenja vredna.

Očigledno je da ljubomora nije rezultat ljubavi. Kada bi istražili većinu slučajeva ljubomore, najverovatnije bi videli da, što manje dvoje ljudi vezuje velika ljubav, to je jača i prezira vrednija njihova ljubomora. Oni, koji su povezani unutrašnjom harmonijom i jedinstvom, nisu u strahu da će njihovo međusobno poverenje i sigurnost veze biti ugroženi ako jedno od njih privuče neko drugi, niti će se, kao što je to čest slučaj među ljudima, njihova veza završiti zlim neprijateljstvom. Oni možda neće moći da uključe u svoj intimni život osobu koju je njihov voljeni/a izabrao/la – niti od njih to treba očekivati – ali to ne daje ni jednom od njih pravo da poreknu neizbežnost te privlačnosti.

Pošto ću, kroz dve nedelje, govoriti o raznovrsnosti i monogamiji, ja se ne bih na tome večeras zadržavala, ali bih samo rekla da mislim da je smatrati ljude koji mogu da vole više od jedne osobe perveznim ili nenormalnim, manifestacija velikog neznanja. Već sam razmatrala nekoliko uzroka ljubomore i još moram spomenuti instituciju braka koju država i crkva proglašavaju “vezom koju samo smrt može rastaviti”. Ovaj stav je prihvaćen kao etički model ispravnog života i ponašanja.

Nije ni čudo da se ljubomora pojavi onda kada je ljubav sa svom svojom raznolikošću i podložnošću promenama sputana i ograničena. Šta drugo osim sitničavosti, zlobe, sumnje i mržnje može da proistekne iz veze u kojoj se muškarac i žena zvanično obavezuju da budu zajedno pomoću formule “od sada ste jedno duhom i telom”. Uzmite za primer bilo koji par vezan na taj način – mislima i osećanjima međusobno zavisani, lišen zanimanja ili želje za nešto ili nekog van njihove veze – pa se zapitajte da li ta veza može da izbegne da, tokom vremena, ne postane puna mržnje i za taj par nepodnošljiva.

Kada ta ograničenja u nekom obliku popuste, a pošto su okolnosti pod kojim se to događa obično degradirajuće i jadne, nije ni čudo da se tada pojavljuju najotrcanije i najzlobnije ljudske osobine i pobude.

Drugim rečima, ljubomora proizilazi iz sadašnjeg neprirodnog ljubavnog i seksualnog života, života koji je posledica mešanja zakonodavstva, religije i morala. To je bič koji šiba i muči jadne smrtnike usled njihove gluposti, neznanja i predrasuda.

Niko ne treba ni da pokuša da se pravda time što će reći da je žrtva ovih okolnosti. Istina je da mi trpimo teret nepravednih društvenih dogovora zbog prinude ili usled moralnog slepila. Ali zar mi nismo svesni pojedinci kojima je cilj da u ljudske odnose unesu istinu i pravdu? Teorija

po kojoj je čovek proizvod okolnosti, dovela je do ravnodušnosti i do indolentnog prihvatanja istih tih okolnosti. Pa ipak, opšte je poznato da adaptacija na nezdrav i nepravedan način života samo učvršćuje oba stanja, a da čovek koji je smatran takozvanom krunom stvaranja, obdaren sposobnošću da razmišlja i vidi, i iznad svega, sposobnošću da primeni svoje snage za inicijativu, postaje sve slabiji, pasivniji i sve više fatalista.

Pošto sam pokušala da dokažem da uzroci ljubomore leže u našem zaplašenom i obogaljenom ljubavnom životu i, imajući to u vidu, smatram da postoji moguć lek za ljubomoru. Smatram da svaki muškarac i žena mogu da doprinesu da se izleči ljubomora. Prvi korak ka tome je da priznaju da oni nisu ni vlasnici, ni kontrolori, niti oni koji diktiraju seksualne funkcije supruge ili supruga. Drugi korak je da oboje treba da postanu dovoljno ponositi, pa da ne prihvate ljubav ili izraze ljubavi koja nije rado ili dobrovoljno data. Sve što se nudi iz obaveze koju brak nalaže, nije prava stvar. To je nešto lažno. Šta god pokušavamo da zadržimo na silu, ljubomornim scenama ili pretnjama, kroz špijunažu i njuškanje, preko podlih trikova i mučenja duše, nije vredno našeg truda. To samo ostavlja loš ukus u ustima i sumnje koje uništavaju dušu i srce u razmišljanju da li smo ili nismo uspeli da vratimo zalutalo jagnje.

Nema ničeg strašnijeg i kobnijeg od kopanja po životnoj suštini, kako svojoj tako osobe koja se voli. To samo može da dovede do kidanja i ono malo tankih niti ljubavi koje u vezi još uvek postoje i da nas konačno dovede do poslednje tačke, one koju ljubomora pokušava da spreči, a to je da dođe do prestanka ljubavi, prijateljstva i poštovanja.

Ljubomora je zaista loše sredstvo da se ljubav obezbedi, ali je sasvim sigurno sredstvo za uništenje čovekovog samopoštovanja. Jer ljubomorni ljudi, kao narkomani, padaju na najniži stupanj lestvice i na kraju izazivaju samo odvratnost i prezir.

Kod ljudi koji su sposobni za uzvišene i plemenite misli, bol zbog gubitka ljubavi ili zbog nezvraćene ljubavi nikada neće učiniti da ta osoba postane prosta. Oni koji su osetljivi i plemeniti mogu samo da se zapitaju da li bi oni sami mogli da podnesu bilo koje odnose koji proističu iz obaveze – i njihov odgovor bilo bi jedno naglašeno NE. Ali većina ljudi ipak nastavlja da živi pored druge osobe i kada je davno prestala da živi sa njom – a to je život koji može biti dovoljno plodno tle za razvoj ljubomore, čije manifestacije idu od otvaranja tuđih pisama do ubistva. U poređenju sa takvim strahotama, otvorena preljuba izgleda kao čin hrabrosti i oslobođenja.

Jaka zaštita od vulgarnosti ljubomore je saznanje da muškarac i žena nisu jedno telo i duša. Oni su dva ljudska bića, različitih temperamenata, osećanja i emocija. Svako od njih je mali kosmos za sebe, zadubljen u svoje misli i ideje. Sjajno i poetično je ako se ova dva sveta nađu u slobodi i ravnopravnosti. Čak i da taj susret traje kratko, on se već isplati. Ali onog trenutka kada su ta dva sveta prisiljena da budu zajedno, sva lepota i miomirisi prestaju i često ostaje samo mrtvo lišće. Ko shvati ovu istinu smatraće da je ljubomora ispod njegove časti i neće dozvoliti da mu, kao Damoklov mač, stalno visi nad glavom.

Dobro je da ljubavnici ostave širom otvorena vrata svoje ljubavi. Kada ljubav može da dolazi i odlazi bez straha da će je presresti psi čuvari, ljubomora će se retko ukoreniti – jer će uskoro naučiti da tamo gde nema brava i ključeva nema ni mesta za sumnje i nepoverenje, ta dva elementa koji podstiču ljubomoru.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Emma Goldman
Ljubomora: uzroci i mogući lek
1912.

Emma Goldman, *Jealousy: Causes and a Possible Cure*, Red Emma Speaks, An Emma Goldman Reader, Third Edition, Compiled and Edited by Alix Kates Shulman, Humanity Books, Amherst, New York, 1966.

Preveli i uredili: Vanda Perović i Aleksandar Ajzinberg. Preuzeto iz Ema Goldman, *Anarhizam i feminizam: eseji*, Autonomni ženski centar, Edicija *rozæ*, Beograd 2001.

anarhisticka-biblioteka.net